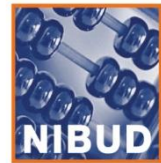

Reactie Nibud op wetsvoorstel pensioencommunicatie

Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud), 17 januari 2014

Het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud) is een onafhankelijke stichting die informeert en adviseert over financiën van huishoudens.

Het Nibud is een stichting met een missie. Het Nibud heeft ten doel de zelfredzaamheid van consumenten op het gebied van de huishoudfinanciën te vergroten. Enerzijds door consumenten in staat te stellen zelf beslissingen te nemen en keuzes te maken die van invloed zijn op hun budget en anderzijds door deskundigheid van institutionele kaders te verhogen, voor zover deze middels hun beleid, advisering en/of voorlichting invloed hebben op het budget van consumenten.

Lange-termijn financiële planning is geen automatisme

Nadenken over de lange termijn blijkt voor burgers (consumenten) niet gemakkelijk te zijn. De helft van de consumenten zegt 'liever met de dag van vandaag te leven, dan met de dag van morgen' (Madern en Van der Burg, 2012). Veel financiële keuzes voor de lange termijn kennen een uitruil tussen nu en de toekomst. Vanuit de sociale psychologische literatuur is bekend dat de wilskracht van mensen om verleidingen en beloningen op de korte termijn te weerstaan beperkt is, waardoor we onvoldoende volhouden te (blijven) werken aan doelen en wensen op de lange termijn (Kahneman, 2012; Baumeister en Tierney, 2012).

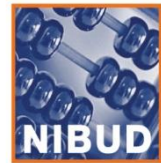
Ook blijkt uit de gedragseconomie dat preferenties over de tijd niet consistent zijn; het heden wordt sterker gewaardeerd dan de toekomst ('present bias'), mensen zijn overoptimistisch -ook over de toekomst- en men is verliesavers, wat inhoudt dat men kiest voor zekerheid als er kans op een (financieel) verlies is om een bepaald resultaat te behalen (Erta et al, 2013; EIOPA, 2013).

Dit alles belemmert dat de consument uit zichzelf intrinsiek gemotiveerd aan de slag gaat met de lange termijn, waaronder de financiële situatie na pensionering.

De consument centraal

Het Nibud is dan ook erg blij dat in het wetsvoorstel centraal staat dat er in de pensioensector vanuit de consument, de 'eindgebruiker' gedacht gaat worden, dat het perspectief van de deelnemer centraal staat. Hij is immers degene om wie het draait en die moet worden bereikt.

Door in te spelen op zijn (informatie)behoefte, aansluitend bij zijn situatie, wordt de drempel voor de burger lager om aandacht te geven aan de pensioensituatie en vervolgens tot actie over te gaan.

Het Nibud wil niettemin enkele kanttekeningen bij het wetsvoorstel plaatsen. We doen dit aan de hand van de indeling die in de Memorie van Toelichting wordt gebruikt.

Algemene eisen aan pensioencommunicatie

Noodzaak

Meer wisseling van banen, meer zelfstandigen (ongeveer 1 miljoen personen) die zelf moeten zorgen voor een inkomensvoorziening tijdens de oudedag en minder stabiele gezinssituaties (meer scheidingen) maken dat de opbouw van het pensioen in de tweede pijler gedurende de loopbaan meer versnipperd is. Dit maakt het belangrijk om meer zelf overzicht te houden hoe de inkomstensituatie er uit ziet tijdens de oudedag.

Daarom is het goed dat dit wetsvoorstel er naar streeft om burgers overzicht te bieden hoeveel pensioeninkomen er is opgebouwd. Dit overzicht geeft inzicht ('ik heb minder pensioeninkomen dan ik zou willen' of 'ik heb voldoende om rond te komen tijdens mijn oudedag') en dat biedt de mogelijkheid om keuzes te maken en eventueel actie te ondernemen.

Gezien het belang hiervan is het nodig dat alle pensioenuitvoerders hieraan voldoen. De term "bevorderen" uit het wetsvoorstel is wat ons betreft niet dwingend genoeg.

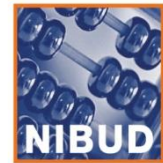
In het wetsvoorstel wordt benadrukt dat de consument handelingsperspectief moet worden geboden. Het blijft echter onduidelijk waaruit dat handelingsperspectief voor de diverse doelgroepen en levensfasen zou moeten bestaan. Dit zou een belangrijk onderdeel van die communicatie dienen te zijn.

Inspelen op life-events

Op pagina 10 van het Memorie van Toelichting staat dat de vorm, inhoud en toegankelijkheid van informatie moet zijn afgestemd op de behoefte van de deelnemer en dat de informatie moet zijn afgestemd op de relevantie van het moment. Het Nibud is het daar volledig mee eens. Daarbij zou het Nibud graag willen zien dat pensioenuitvoerders pro-actief inspelen op life-events die deelnemers mee maken. Een pensioenuitvoerder weet bijvoorbeeld wanneer iemand is getrouwd of een kind heeft gekregen. Op zulke momenten kan de pensioenuitvoerder de deelnemer uit zichzelf benaderen. Life-events zijn momenten dat er een (grote) verandering plaatsvindt en waarop men meer open voor relevante informatie, wat de kans vergroot dat men actief de informatie tot zich neemt en er mee aan de slag gaat. Bovendien is er bij life-events vaak specifieke en relevante informatie te melden.

Onduidelijk is dat er bovenaan pagina 11 staat dat pensioenuitvoerders zo veel mogelijk inzicht dienen te geven in de gevolgen voor het pensioen van eerder stoppen, langer doorwerken, deeltijd pensioen, hoog/laagconstructie, uitruil partnerpensioen en waardeoverdracht. De

relevantie om dit te melden is ons inziens afhankelijk van het moment en de leeftijd. Dergelijke gegevens hoeven niet te allen tijde aan alle deelnemers te worden getoond.

Meer mogelijkheden tot digitale verstrekking en aanbieder van informatie

Deelnemers kunnen gaan kiezen tussen schriftelijke en digitale informatieverstrekking. Het Nibud vindt het belangrijk dat, indien een deelnemer schriftelijke informatieverstrekking prefereert, hier geen kosten voor in rekening worden gebracht. Als iemand op die manier overzicht houdt en aandacht geeft aan zijn pensioensituatie, moet dit niet door een kostenpost worden belemmerd.

Daarnaast vindt het Nibud dat digitale informatieverstrekking meer moet inhouden dan alleen het verstrekken van een PDF met daarin de gegevens die anders in een brief zouden staan. De digitale gegevens moeten ook exporteerbaar zijn, zodat ze toegankelijk worden voor andere financiële software. Zo heeft een deelnemer zelf de keuze wat hij met zijn gegevens doet en hij kan ze inzetten op een manier waarop hij voor zichzelf het beste overzicht en inzicht krijgt.

Basisinformatie voor de pensioenregeling

Het Nibud vindt het belangrijk dat de basisinformatie van de pensioenregeling permanent beschikbaar is voor deelnemers, en op een eenduidige manier. Op die manier kunnen consumenten een beter inzicht krijgen in de consequenties van waardeoverdracht.

Periodieke communicatie over opgebouwde pensioenaanspraken

Splitsing van de inhoud in een terugkijkend pensioenoverzicht en een vooruitkijkend pensioenregister kan de communicatie verbeteren. Hierbij vindt het Nibud het belangrijk dat het handelingsperspectief voor de deelnemer bij beide duidelijk wordt gecommuniceerd. We gaan er van uit dat de splitsing tegelijkertijd wordt uitgevoerd, dus dat het huidige UPO niet eerst wordt beperkt voordat de uitbreiding van het pensioenregister gerealiseerd is.

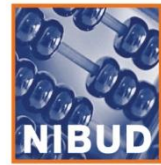
Bij het jaarlijkse toezenden van het pensioenoverzicht dient nadrukkelijk het pensioenregister gecommuniceerd te worden. Anders dreigt het gevaar dat het overzicht in de map verdwijnt (dat kijkt immers alleen terug), terwijl het pensioenregister niet geraadpleegd wordt.

Verder zijn we van mening dat het eens in de drie jaar informeren van een aantal groepen gewezen deelnemers te weinig is om een adequaat overzicht over de eigen situatie te verkrijgen.

Uitbreiding van het pensioenregister

Het Nibud vindt het positief dat het pensioenregister de gebruiker de mogelijkheid moet gaan bieden om het inkomen te laten vergelijken met het huidige inkomen van het huishouden en met referentiecijfers voor de uitgaven. Daarmee kan een consument een bedrag aan inkomsten veel beter in perspectief plaatsen. Uitgaven kunnen behoorlijk veranderen na pensionering, bijvoorbeeld door kosten voor woon-werkverkeer en een mogelijk afbetaalde hypotheek.

Bovendien geven de uitgaven de behoeften weer; alleen het bedrag aan inkomsten zegt niet of er voldoende is, dat moet worden gerelateerd aan de noodzakelijke uitgaven en wensen die voor iedereen verschillen.

De uitbreiding naar een compleet overzicht van 1e en 2e pijler pensioen is zeer waardevol, mits de gegevens actueel zijn.

Om burgers handelingsperspectief te bieden, is het echter essentieel dat zij niet beslissingen nemen op basis van een onvolledig beeld. Bij de huidige opzet zijn er twee oorzaken van een mogelijk onvolledig beeld, de situatie van een eventuele partner, en mogelijk andere inkomensbronnen.

Situatie van de partner

Het Nibud wil benadrukken dat het essentieel is dat het inkomen (na pensionering) van het gehele huishouden, zowel van de gebruiker als zijn/haar eventuele partner, wordt meegenomen. Het moet niet alleen een wens zijn om deze gegevens aan elkaar te koppelen, maar één van de uitgangspunten. Alleen dan kan een beeld geschetst worden van de financiële situatie van het huishouden na pensionering en kan er een uitspraak worden gedaan of er 'voldoende inkomen' is opgebouwd.

Andere inkomstenbronnen

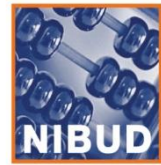
Om als consument daadwerkelijk na te gaan of er 'voldoende inkomen' is opgebouwd voor de periode na pensionering, of de benodigde en gewenste uitgaven kunnen worden bekostigd, is het belangrijk om een compleet beeld te geven. Dus niet alleen de inkomsten uit AOW en werknemerspensioenen meenemen, maar ook het 3e pijler inkomen en het vermogen en de inkomstenbronnen van de partner.

Dit kunnen belangrijke inkomstenbronnen zijn voor consumenten. Als deze niet worden meegenomen, ontstaat een onvolledig, en mogelijk een heel scheef, beeld van de totale financiële situatie na pensionering. In de Pensioen-schijf-van-vijf van het Nibud gaat de consument vijf mogelijke inkomstenbronnen na pensionering langs om een indruk te krijgen van zijn totale netto inkomen na pensionering (<http://www.nibud.nl/sparen-vermogen/pensioenopbouw/uw-inkomen-na-pensionering.html>).

Gebruik pensioenregister

Het Nibud begrijpt dat het de verantwoordelijkheid van de pensioensector overschrijdt om alle mogelijke beschikbare inkomens- en vermogensbronnen mee te nemen in het overzicht. Echter, dan is het zeer belangrijk te kijken hoe de uitbreiding van het pensioenregister invulling krijgt en hoe uitkomsten worden gecommuniceerd. Juist omdat het streven is de burger niet alleen overzicht te geven, maar ook inzicht en handelingsperspectief.

In de Memorie van Toelichting is aangegeven dat de deelnemer wordt gestimuleerd via het pensioenregister zijn huidige netto inkomen in te vullen. Op dezelfde manier zou iemand zijn

opgebouwde kapitaal/spaartegoeden uit lijfrenteverzekeringen en bankspaarproducten kunnen opgeven. Zo wordt de gebruiker bewust dat ook dergelijke inkomstenbronnen bepalend zijn voor zijn inkomenssituatie na pensionering. Daarnaast kan er op worden gewezen dat iemand aanwezig liquide vermogen (spaariegoeden) kan inzetten om eventuele tekorten op te vangen en/of grote uitgaven te bekostigen.

Verder zou het een meerwaarde zijn als de gegevens uit het pensioenregister kunnen worden ingelezen in software van andere (financiële) partijen. Zo kan iemand die overzicht heeft gekregen over zijn financiële situatie bij pensionering en hier over een persoonlijk financieel adviesgesprek wil hebben, direct zijn overzicht geven. Dit voorkomt dat er dubbel werk moet worden verricht. Door de gegevens exporteerbaar te maken kan iemand zelf beslissen wat hij met zijn gegevens doet en met wie hij deze deelt.

Zo heeft een deelnemer zelf de keuze wat hij met zijn gegevens doet en hij kan zij inzetten op een manier waarop hij voor zichzelf het beste overzicht en inzicht krijgt.

Wanneer het gaat om handelingsperspectief, zou ook gekeken moeten worden naar mogelijkheden buiten de pensioensector. Daarmee zou bijvoorbeeld ook aan de consument meegegeven kunnen worden dat men kan bezuinigen op sommige uitgaven, of dat de woonlasten al een stuk lager zijn door mogelijke aflossing van hypotheek.

Koopkracht

Bruto of netto

Het Nibud vindt het positief dat inkomsten in netto bedragen worden getoond, omdat dit voor consumenten sprekender en begrijpelijker is. Bovendien leidt hetzelfde bruto bedrag tot een ander netto bedrag voor en na de pensioengerechtigde leeftijd. Door het presenteren van netto bedragen is het voor de consument mogelijk om te vergelijken met het huidige inkomen, de huidige en toekomstige uitgaven. Het Nibud denkt graag mee over de inzet van zijn referentiecijfers om die vergelijking zo evenwichtig mogelijk te maken..

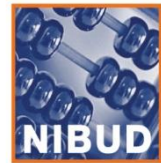
Het Nibud wil benadrukken dat het belangrijk is dat alle pensioenfondsen- en uitvoerders hierbij dezelfde rekenregels hanteren, waarbij de bedragen telkens worden aangepast aan de fiscale regels die in een bepaald jaar gelden.

Risico's m.b.t. fiscale wetgeving

Daarnaast is het wenselijk dat consumenten op de hoogte worden gesteld dat de netto bedragen in termen van de huidige situatie zijn, omdat de netto bedragen zijn gebaseerd op het geldende belastingstelsel en dat die regels veranderen. Daarmee brengt het (een extra) onzekerheid, doordat fiscale wet- en regelgeving verandert. Het is belangrijk dit te benoemen en mogelijk daarbij onderscheid te maken tussen mensen die bijvoorbeeld nog 30 jaar van de pensioengerechtigde leeftijd verwijderd zijn en degenen die binnen 5 jaar met pensioen gaan.

Nominaal of reëel

Op p. 25 van de Memorie van Toelichting staat beschreven dat de bedragen in reële termen zullen worden benoemd, door terug te rekenen met de verwachte prijsinflatie. Daarbij wordt niet expliciet aangegeven dat rekening wordt gehouden met de verwachte renteontwikkeling (de groei van het geld). Het is wenselijk om beide aspecten mee te nemen.

Risico's

Uit onderzoek van het Nibud blijkt dat niet zo zeer de hoogte van het inkomen gelukkig maakt, maar het hebben van grip van geld; controle over je financiële situatie. Het Nibud vindt het dan ook positief dat in het wetsvoorstel is aangegeven dat risico's meer worden gecommuniceerd. Het is belangrijk dat consumenten op de hoogte zijn dat het gegeven bedrag niet gegarandeerd is en dat er een onzekerheid is. Dit voorkomt dat mensen straks 'bedrogen' uitkomen. Deze onzekerheid kan echter uit diverse bronnen komen: de ontwikkeling van prijzen, inkomens, rendement, veranderingen in instituties en de eigen huishoud- en arbeidsmarktsituatie. De vraag is welke mogelijke ontwikkelingen worden meegenomen bij een "optimistisch", "verwacht" en "pessimistisch" scenario en welke niet.

Gevaar van apathie

Echter, het Nibud wil benadrukken dat bij de wijze waarop wordt gecommuniceerd sterk rekening moet worden gehouden met het feit dat de burger momenteel al het idee heeft dat hij geen invloed heeft op zijn situatie bij pensionering en dat 'je toch niet weet hoe de situatie dan is'. Bij het communiceren van onzekerheid moet voorkomen worden dat dit gevoel de overhand krijgt. Dat zou er namelijk toe kunnen leiden dat de consument zich er helemaal niet mee bezig wil/gaat houden. Het moet er immers juist zorgen voor meer duidelijkheid, waarbij de burger een beter beeld krijgt van zijn verwachte situatie en daarmee het gevoel heeft meer controle te hebben op de situatie. Onze inziens is het daarbij belangrijk om de communicatie rondom onzekerheid te differentiëren naar leeftijd, omdat (het effect van) onzekerheid verschilt of men dichterbij of verder van de pensioengerechtigde leeftijd af zit.

Eenvoud en handelingsperspectief

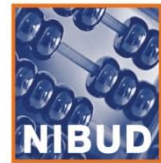
Het Nibud begrijpt dat het nog niet volledig is uitgekristalliseerd hoe de communicatie rondom risico's en scenario's zal plaatsvinden, maar wil wel meegeven dat een groot deel van de Nederlanders cijfers en grafieken moeilijk vinden om te lezen. Het weergeven van verschillende scenario's en bedragen moet niet tot verwarring en onduidelijkheid leiden bij veel burgers.

Het inschakelen van een financieel adviseur voor de lange-termijnfinanciën zal voor velen dan ook onontbeerlijk blijven. Het is een illusie te denken dat iedereen op hetzelfde kennis- en competentieniveau zal komen als een financieel adviseur. Om financieel advies effectief en efficiënt te kunnen laten verlopen, is het belangrijk dat de her en der opgeslagen gegevens simpel kunnen worden uitgewisseld.

Financiële educatie in het algemeen

Het wetsvoorstel heeft ten doel consumenten, deelnemers, te stimuleren (meer) bezig te zijn met hun financiële situatie op hun oude dag, door hun meer overzicht en inzicht te geven.

Uit onderzoek blijkt dat mensen die hun huidige financiële zaken goed op orde hebben over het algemeen meer toekomstgericht zijn en een actievere houding hebben dan mensen die het minder goed geregeld hebben. Mensen met schulden zijn juist veel minder toekomstgericht.

Om te zorgen dat men leert vooruit te kijken en rekening te houden met de toekomst vindt het Nibud het dan ook belangrijk dat jongeren op jonge leeftijd al met geld leren om te gaan. Volwassenen die als kind geleerd hebben met geld om te gaan, hebben minder kans om in de financiële problemen te komen (Madern en Van der Schors, 2012). Financiële educatie kan een bijdrage leveren om al vroegtijdig de spaarzin te bevorderen en daarmee ook het verantwoordelijkheidsgevoel voor het inkomen na pensionering.

Literatuur

- Baumeister, R.F. en J. Tierney (2012). *Wilskracht; De Herontdekking Van De Grootste Kracht Van De Mens*. Amsterdam: Nieuwezijds B.V.
- EIOPA (2013). *Good practices on information provision for DC schemes; enabling occupational DC scheme members to plan for retirement*. Frankfurt: EIOPA.
- Erta, K., S.Hunt, Z.Iscenko, W. Brambley (2013). *Applying behavioural economics at the Financial Conduct Authority*. London: Financial Conduct Authority.
- Kahneman, D. (2011). *Thinking fast, thinking slow*. London: Penguin Books Ltd.
- Madern, T. en D. van der Burg (2012). *Geldzaken in de praktijk*. Utrecht: Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting.
- Madern, T. en A. van der Schors (2012). *Kans op geldproblemen*. Utrecht: Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting.
- Thaler, R.H., en S. Benartzi (2001). *Save More Tomorrow: Using Behavioral Economics to Increase Employee Saving*.